

Remissvar
Utbildningsdepartementet

Dnr
U2024/01380

Yttrande över Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram

Sveriges Lärare har valt att inkomma med synpunkter på rubricerad remiss. Förbundet yttrar sig kring de delar som har konsekvenser för förbundets medlemmar.

Övergripande synpunkter

Sveriges Lärare välkomnar att Skolverket nu presenterat ett mer konkret förslag till utformning av ett nationellt professionsprogram. Stora delar av förslaget anser förbundet vara bra. Vi ser samtidigt att förslaget innehåller allvarliga brister som behöver åtgärdas på både kort och lång sikt om programmet ska bli funktionellt samt åtnjuta acceptans och legitimitet hos professionen. Sveriges Lärare presenterar därför ett *samlat förslag* i en bilaga som innehåller förslag till justeringar och kompletteringar av Skolverkets förslag liksom ett antal andra viktiga medskick till regeringen. Två av dessa förslag är absolut nödvändiga att de genomförs redan inför att professionsprogrammet träder i kraft hösten 2025, för att Sveriges Lärare fortsatt ska stå bakom programmet. Ett tredje förslag behöver regeringen framöver ge en tydlig signal om att det ska genomföras.

Sveriges Lärare tillstyrker att:

- Endast yrkesverksamma rektorer, lärare och förskollärare ska omfattas av professionsprogrammet, men har vissa viktiga synpunkter och medskick som behöver beaktas.
- Innehållet i den nationella strukturen ska bygga vidare på en examen som ger behörighet att undervisa i skolväsendet.
- Innehållet i den nationella strukturen för kompetensutveckling ska vara brett för att alla lärare och förskollärare ska kunna erbjudas relevant kompetensutveckling.
- Inom professionsprogrammet ska lärare och förskollärare kunna ta del av både gemensam och individuell kompetensutveckling i form av akademiska kurser, kollegialt lärande och praktknära forskning.
- En nationell struktur för kompetensutveckling ska möjliggöra fördjupning av behörighetsgrundande utbildning.
- En nationell struktur för kompetensutveckling ska möjliggöra specialisering mot specialpedagogik eller inriktning mot handledning och ledarskap.
- Kurser som ges av universitet och högskolor, inklusive Skolverkets uppdragsutbildningar, ska ingå i den nationella strukturen för kompetensutveckling.
- Yrkeslärare bör erbjudas särskilda möjligheter till kompetensutveckling.
- Praktknära forskning och medverkan i forsknings- och utvecklingsprojekt ska ingå som kompetensutvecklingsformer inom professionsprogrammet.
- Meriteringsnivåerna benämns med siffror.

- Legitimerade lärare och förskollärare som avser att meritera sig inom professionsprogrammet ska vara yrkesverksamma som lärare eller förskollärare.
- En övergångsbestämmelse för lärare och förskollärare som varit yrkesverksamma i minst 12 år införs. Detta är för Sveriges Lärare absolut nödvändigt att införa inför att programmet träder i kraft om förbundet fortsatt ska kunna stå bakom programmet.
- Akademiska studier som leder till fördjupning, breddning, specialisering och inriktning mot ledar- och handledarskap föreslås kunna utgöra grund för meritering.
- Meriteringsvillkoret undervisning av hög kvalitet ska kunna uppnås genom en uppdragsutbildning med syftet att vidareutveckla och stärka lärares och förskollärares undervisningsskicklighet.
- Ett uppdrag om att planera uppdragsutbildningen VAK lämnas till en arbetsgrupp inom ramen för en ny struktur för samarbete mellan Skolverket samt universitet och högskolor, men förbundet anser att professionen måste ges representation och inflytande i arbetet.

Sveriges Lärare avstyrker att:

- All kompetensutveckling inom professionsprogrammet ska utgå från barnens och elevernas behov och främja deras lärande, så som förslaget nu är formulerat.
- Huvudmannen bör skapa möjligheter för lärare och förskollärare att delta i kollegialt lärande inom ramarna för en professionell lärandegemenskap, så som förslaget nu är formulerat.
- En utökning av ämnesbehörigheten ska kunna ligga till grund för meritering.
- Meriteringssystemet ska bestå av tre meriteringsnivåer.
- Man inför de villkor som föreslås gälla för de olika meriteringsnivåerna med undantag för nivån som kräver forskarexamen.
- Ett antagningskrav för uppdragsutbildningen VAK är att rektor intygar att den sökande får avsätta tid för att genomföra kursen.

Sveriges Lärare föreslår att:

- Regelverket kring krav på yrkesverksamhet inte får leda till att lärare och förskollärare med fackliga förtroendeuppdrag i olika omfattning av en heltidstjänst utestängs från deltagande i programmet, så länge som de ägnar en del av sin tjänst åt undervisning och uppgifter som hör till undervisningen.
- Regeringen skickar starka styrsignaler till Skolverket om att individens behov av kompetensutveckling ges avgörande betydelse inom professionsprogrammet. Se resonemang i bilagan.
- En ytterligare meriteringsnivå tillförs och att kraven på de nuvarande nivåerna 1 och 2 justeras nedåt i termer av antalet högskolepoäng som ska krävas. Detta är enligt Sveriges Lärare absolut nödvändigt att genomföra inför att programmet träder i kraft om förbundet fortsatt ska kunna stå bakom programmet. Se förslag i bilagan.
- Regeringen ger Skolverket i uppdrag att i samverkan med lärosätena och professionen utveckla programmet för att omhänderta lärares och förskollärares beprövade erfarenhet vid meritering. Se bilagan.
- Regeringen eller Skolverket utfärdar statliga föreskrifter eller riktlinjer som anger vilka typer av roller, befattningar och arbetsuppgifter inom skolväsendet som bör vara förbehållna meriterade lärare eller förskollärare. Meriterade lärare och förskollärare måste

åtminstone ges förtur vid tillsättningen av tjänster som innehåller sådana typer av roller, befattningar och arbetsuppgifter. Se bilagan.

- Lärarlönelyftet kopplas till professionsprogrammet i likhet med vad regeringen aviserat när det gäller karriärtjänsterna. Se bilagan.
- En statlig utredning tillsätts för att i samråd med parterna se över och ta fram föreskrifter eller riktlinjer enligt de två punkterna ovan. Detta är enligt Sveriges Lärare absolut nödvändigt att regeringen framöver aviserar en sådan utredning för att förbundet fortsatt ska kunna stå bakom programmet. Se bilagan.
- Regeringen i dialog med Skolverket säkerställer att professionsföreträdare garanteras stort inflytande i arbetet med att ta fram de högskolekurser som handlar om undervisning av hög kvalitet. Se bilagan.
- Antagningsvillkoret som rör rektors intygande kring deltagande i kursen ändras så att en lärare eller förskollärare inte riskerar att hindras från att delta i kursen. Se bilagan.
- Regeringen i dialog med Skolverket säkerställer att det ska finnas permanent professionsrepresentation och att professionen garanteras möjlighet till inflytande i alla de nya samarbetsstrukturer som Skolverket föreslår. Se bilagan.
- Ett nytt statsbidrag för fortbildning inom professionsprogrammet införs. Se bilagan.
- Regeringen i dialog med Skolverket försäkras om att implementeringen av reformen blir gedigen och att Skolverket i sin information och tolkning av regelverket lyfter fram de rättigheter och möjligheter den enskilde läraren och förskolläraren har gentemot arbetsgivaren. Se bilagan.

Sveriges Lärare vill i övrigt framföra att:

- En erhållen lärar- eller förskollärlärligitation måste bli en grundförutsättning för att få vidareutbilda sig mot att bli rektor inom professionsprogrammet.

Sveriges Lärares synpunkter och medskick

Nedan lämnar Sveriges Lärare kortfattade synpunkter på flertalet av de enskilda förslagen och områdena i Skolverkets redovisning. Förbundet väljer dock att presentera ett *samlad förslag* till justeringar och kompletteringar av Skolverkets förslag till professionsprogram i form av en bilaga.

4. Ramverk för ett nationellt professionsprogram

Förslag: Endast yrkesverksamma rektorer, lärare och förskollärare ska omfattas av professionsprogrammet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget men med vissa förbehåll. Förbundet anser att endast yrkesverksamma rektorer, lärare och förskollärare ska ges möjlighet att delta i programmet. För att kunna bidra till ökad kvalitet i undervisningen måste man vara yrkesverksam. Risken är annars stor att resurser används på ett sätt som inte bidrar till skolväsendet. Kravet på yrkesverksamhet till 50 procent är generellt väl avvägt i förhållande till de regelverk som tillämpas vid tillsättning av karriärtjänster. Sveriges Lärare vill dock framhålla att ett regelverk kring yrkesverksamhet inte får leda till att lärare och förskollärare som har fackliga förtroendeuppdrag i olika omfattning utestängs från deltagande i programmet. Det gäller oavsett om det handlar om deltagande i kompetensutveckling eller möjligheter till meritering. Även de som har fackliga förtroendeuppdrag som utgör mer än 50 procent av en heltidstjänst måste kunna delta, så länge som de ägnar en del av tjänsten åt undervisning och uppgifter som hör till undervisningen. Risken är

annars att man avskräcker många lärare och förskollärare från att engagera sig fackligt, vilket vore förödande för den svenska partsmodellens funktion. Dessutom skulle det försvåra möjligheterna till karriär och utveckling i yrket för de enskilda som drabbas. Regeringen behöver därför signalera till Skolverket att detta måste beaktas när myndigheten tar fram tillämpningsföreskrifter och annan information med anledning av reformen.

Förslag: Innehållet i den nationella strukturen ska bygga vidare på en examen som ger behörighet att undervisa i skolväsendet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Professionsprogrammet ska slå vakt om betydelsen av en examen som ger behörighet att undervisa inom skolväsendet samt stärka professionens status och yrkets attraktivitet. Examen utgör grunden för lärarprofessionen. Förslaget är därmed helt i linje med programmets syfte och professionens intressen.

Förslag: All kompetensutveckling inom professionsprogrammet ska utgå från barnens och elevernas behov och främja deras lärande

Sveriges Lärare avstyrker förslaget som det nu är formulerat. Förslaget ges en olycklig formulering. Att i snäv mening utgå från barns och elevers behov skulle skapa ett mycket svårhanterligt och byråkratiskt system. Sveriges Lärare anser att det är lärares och förskollärares individuella och egenidentifierade behov som i första hand ska forma utbudet av kompetensutveckling. Att professionen deltar i adekvata kompetensutvecklingsinsatser med fokus på ämnesdidaktik, ämnesfördjupning med mera är sådant som gör att lärare kan stärka undervisningen och på ett ännu bättre sätt möta elevernas behov. Professionsprogrammet kommer alltså att bidra till att främja lärandet. Utgångspunkten för innehållet och utbudet i den nationella strukturen ska emellertid vara professionens behov av kompetensutveckling.

Skolverket skriver även fram att: *“Utgångspunkten för planeringen av individuell kompetensutveckling inom professionsprogrammet bör vara att den ska bidra till att höja kvaliteten i det kollegiala lärandet...”* Sveriges Lärare anser naturligtvis att det kollegiala lärandet är av stor vikt samt att professionsprogrammet kan bidra till att stärka det kollegiala lärandet. Förbundet anser dock inte att enkom detta ska vara utgångspunkten för planeringen av individuell kompetensutveckling sådan utgångspunkt är alldeles för begränsande. Planeringen måste helt kunna utgå från den individuella lärarens behov utan att beakta kollegialt lärande.

5. Innehåll i en nationell struktur för kompetensutveckling

Förslag: Innehållet i den nationella strukturen för kompetensutveckling ska vara brett för att alla lärare och förskollärare ska kunna erbjudas relevant kompetensutveckling

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Inom professionsprogrammet ska lärare och förskollärare kunna ta del av både gemensam och individuell kompetensutveckling i form av akademiska kurser, kollegialt lärande och praktiktäna forskning. Det är av central betydelse att programmet kan möta de varierande behov som finns inom de olika skolformerna.

Förslag: Inom professionsprogrammet ska lärare och förskollärare kunna ta del av både gemensam och individuell kompetensutveckling i form av akademiska kurser, kollegialt lärande och praktiktäna forskning

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. I sammanhanget är det viktigt att understryka att det kollegiala lärandet inte kommer att löna sig vid meritering enligt Skolverkets förslag. Meritering är

och ska vara individuell. Programmet ska rusta lärare och förskollärare för tjänster och uppdrag som är alltmer kvalificerade inom ramen för en differentierad arbetsorganisation.

Förslag: Huvudmannen bör skapa möjligheter för lärare och förskollärare att delta i kollegialt lärande inom ramarna för en professionell lärandegemenskap

Sveriges Lärare avstyrker förslaget så som det nu är formulerat. Förbundet anser, som framgått tidigare i remissyttrandet, att Skolverket lägger en alldeles för stark emphasis vid det kollektiva perspektivet på kompetensutveckling i allmänhet och det kollegiala lärandet i synnerhet. Professionsprogrammet måste ha en mycket bredare ansats och bejaka lärares individuella behov. Förbundet är givetvis positiva till kollegialt lärande och att huvudmännen bör åläggas att skapa möjligheter för deltagande, men den nuvarande formuleringen av förslaget tenderar att osynliggöra den enskilde lärarens eller förskollärarens intressen och behov. Skolverkets förslag kännetecknas av en uppenbar obalans till fördel för kollektiva processer och behov, vilket i värsta fall riskerar att tillgodose väldigt kortsiktiga arbetsgivarintressen på bekostnad av professionens egenidentifierade fortbildningsbehov.

Förslag: En nationell struktur för kompetensutveckling ska möjliggöra fördjupning av behörighetsgrundande utbildning

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Förbundet betraktar fördjupning av den behörighetsgivande utbildningen samt specialisering som professionsprogrammets huvudsakliga syften. Fördjupande kompetensutveckling implicerar den progressionstanke som utgör fundamentet för meriteringsnivåerna inom programmet. Detta ska i sin tur stimulera till karriärutveckling och lägga grunden för särskilda ansvarsuppgifter och uppdrag inom ramen för en mer differentierad arbetsorganisation.

Som förbund vill vi särskilt betona vikten av att samtliga kurser som erbjuds inom programmet håller hög kvalitet och är tillgängliga för alla lärare och förskollärare. Kurser behöver i många fall erbjudas på distans och med rätt studietakt för att harmoniera med lärares arbetsvardag. Att kurserna på ett rimligt sätt möter lärares efterfrågan i termer av antal utbildningsplatser blir också en viktig aspekt i sammanhanget. Utvärderingar behöver med andra ord genomföras kontinuerligt och skapa ett underlag för professionsinflytandet, inte minst via Rådet för professioner i skolväsendet.

Förslag: Breddning av behörighetsgrundande utbildning och utökning av behörighet ska vara möjligt

Sveriges Lärare avstyrker förslaget så som det nu är formulerat. Förbundet är tveksamt till att breddning i termer av utökad ämnesbehörighet ska vara något som kan ligga till grund för meritering. Professionsprogrammet bör slå vakt om den progressionstanke som nämnts ovan. Breddning är ett komplext begrepp och det kan ges en väldigt generös innebörd. Intresset för ämnesbreddning bland behöriga lärare bedöms vara stort och det är något som måste bejakas. Ämnesmässig breddning är berikande för den enskilde och bidrar dessutom till att man blir mer attraktiv på arbetsmarknaden. Samhället, skolan och professionen vinner på att fler lärare blir ämnesbehöriga. Att behörighetsgivande grundutbildning ska leda till meritering är dock inte rimligt, givet att meritering på sikt kommer att ge förtur till särskilda ansvars- och arbetsuppgifter i en differentierad arbetsorganisation.

Förslag: En nationell struktur för kompetensutveckling ska möjliggöra specialisering mot specialpedagogik eller inriktning mot handledning och ledarskap

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Specialisering, som förutsätter en behörighetsgivande utbildning, ligger helt i linje med den progressionstanke som nämns ovan. Förbundet anser att professionsprogrammet på ett positivt sätt kan bidra till att fler lärare väljer att vidareutbilda sig, exempelvis till speciallärare. Specialpedagogik och kurser i handledning/ledarskap är precis sådant som rustar professionen för alltmer kvalificerade uppdrag och ansvarsuppgifter inom skolan. Förbundet välkomnar att Skolverket särskilt lyfter betydelsen av kurser som kan förbereda för VFU-handledarskap samt mentorskap. Programmet ger på så vis rätt förutsättningar för att professionen ska kunna introducera blivande lärare och nyexaminerade lärare till yrket.

Förslag: Kurser som ges av universitet och högskolor, inklusive Skolverkets uppdragsutbildningar, ska ingå i den nationella strukturen för kompetensutveckling

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Förbundet välkomnar den avgränsning som Skolverket gör i sin slutredovisning. Innehållet i den nationella strukturen ska väsentligen bygga på utbildningar som erbjuds vid landets lärosäten. Detta underlättar professionens förståelse av professionsprogrammets syften, innehåll och struktur och ger programmet en robust akademisk förankring. Påfyllnad av akademiska kurser är i hög grad vad professionen efterfrågar. Att kompetensutvecklingsutbudet har sin bas vid universitet och högskolor skapar också goda förutsättningar för att kvalitetssäkra utbildningarna. Förbundet vill dock framhålla vikten av att även yrkeslärare kan erbjudas adekvata kurser inom programmet, vilket idag i hög utsträckning saknas.

Förslag: Yrkeslärare bör erbjudas särskilda möjligheter till kompetensutveckling

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Yrkeslärare är ett bristyrke som måste beaktas särskilt inom programmet. Förändringarna på arbetsmarknaden inom olika yrken sker kontinuerligt och i många fall i ett högt tempo. Innovationer och ny teknik bidrar till att förändra yrkenas karaktär och fokus. Yrkeslärare riskerar att tappa sitt fotfäste i den bransch man tidigare varit yrkesverksam inom. Att som yrkeslärare få en adekvat påfyllnad av kompetensutveckling är av stor betydelse för kvaliteten inom yrkesprogrammen. Viss ämnesspecifik utbildning, inom vårdämnena till exempel, erbjuds redan i dag inom ramen för lärosätenas kursutbud. Men många yrkeslärare behöver och efterfrågar mer branschspecifik kompetensutveckling som inte ligger inom lärosätenas hägn. Att Skolverket och branschråden samarbetar för att identifiera specifika behov och etablerar och tillgängliggör nya branschspecifika utbildningar blir helt avgörande för att professionsprogrammet ska vara till någon nytta för vissa grupper av yrkeslärare.

Förslag: Praktisk forskning och medverkan i forsknings- och utvecklingsprojekt ska ingå som kompetensutvecklingsformer inom professionsprogrammet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget och instämmer i Skolverkets resonemang.

Framtida kompetensmöjligheter för rektorer

Sveriges Lärare avstår från att lämna synpunkter på de närmare detaljerna och resonemangen som Skolverket presenterar i det avsnitt i slutredovisningen som rör rektorer. Rektorer ska självklart kunna delta i programmet. Förbundet anser dock att professionsprogrammet ska skapa möjligheter för lärare och forskollärare att vidareutbilda sig inom rektorsprogrammet. På

sikt vill förbundet därför se en ordning där en lärar- eller förskollärlägitimation är en grundförutsättning för att få vidareutbilda sig mot att bli rektor.

6. Meriteringsnivåer och villkor för meritering

Förslag: Meriteringssystemet föreslås bestå av tre meriteringsnivåer

Sveriges Lärare avstyrker förslaget. Förbundet vill införa ytterligare en meriteringsnivå, se alternativt förslag i bilagan.

Förslag: Meriteringsnivåerna föreslås benämnas meriteringsnivå 1, meriteringsnivå 2 och meriteringsnivå 3

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget i så måtto att meriteringsnivåerna bör benämnas med siffror.

Förslag: Legitimerade lärare och förskollärare som avser att meritera sig inom professionsprogrammet ska vara yrkesverksamma som lärare eller förskollärare

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

Förslag: Endast studier genomförda efter behörighetsgivande examen kan utgöra grund för meritering

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget men med vissa förbehåll. I bilagan finns förslag om en ytterligare en meriteringsnivå som även inkluderar en masterexamen. Resonemang återfinns i bilagan.

Förslag: Villkor för meriteringsnivå 1, villkor för meriteringsnivå 2 och villkor meriteringsnivå 3

Sveriges Lärare avstyrker förslaget. I bilagan lämnar förbundet ett alternativt förslag till vilka villkor som ska vara uppfyllda för meritering för de olika nivåerna.

Förslag: Övergångsbestämmelse för lärare och förskollärare som varit yrkesverksamma i minst 12 år

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget och instämmer i Skolverkets resonemang. En övergångsbestämmelse är för Sveriges Lärare absolut nödvändig att införa inför att programmet träder i kraft hösten 2025 om förbundet fortsatt ska kunna stå bakom programmet.

Förslag: Akademiska studier som leder till fördjupning, breddning, specialisering och inriktning mot ledar- och handledarskap föreslås kunna utgöra grund för meritering

Sveriges Lärare tillstyrker huvudsakligen förslaget. Meriteringen bör dock enligt förbundet vila på en tydlig progressionstanke. Breddning i termer av utbildning som leder till behörighet i fler undervisningsämnen bör därmed inte ingå som grund meritering.

Utländsk meriteringsgrundande kompetensutveckling

Sveriges Lärare instämmer i Skolverkets resonemang.

Tänkbara roller och arbetsuppgifter för meriterade lärare och förskollärare

Sveriges Lärare instämmer i Skolverkets resonemang men har ett mer utvecklat förslag kring hur detta ska lösas och regleras i praktiken. Se bilagan.

Bidrag till beprövad erfarenhet som villkor för meritering

Sveriges Lärare är positiva till att den beprövade erfarenheten på sikt omhändertas inom professionsprogrammet. Se bilagan för att del av Sveriges Lärares vidare resonemang i frågan.

7. Hur meriteringsvillkoret undervisning av hög kvalitet kan bedömas

Förslag: Meriteringsvillkoret undervisning av hög kvalitet ska kunna uppnås genom en uppdragsutbildning med syftet att vidareutveckla och stärka lärares och förskollärares undervisningskicklighet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget men med vissa förbehåll. Se resonemang i bilagan.

Förslag: Uppdrag om att planera uppdragsutbildningen VAK lämnas till en arbetsgrupp inom ramen för en ny struktur för samarbete mellan Skolverket och universitet och högskolor

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget men har vissa förbehåll. Se vidare resonemang i bilagan.

Förslag: Ett antagningskrav för uppdragsutbildningen VAK är att rektor intygar att den sökande får avsätta tid för att genomföra kursen

Sveriges Lärare avstyrker förslaget. Se bilagan för ett alternativt förslag.

8. Struktur för samarbete mellan Skolverket, universitet och högskolor samt yrkeshögskolan

Sveriges Lärare avstyrker förslagen så som de nu är formulerade. Se bilagan för resonemangen bakom vårt ställningstagande.

9. Informationsförsörjning och integritetsskydd

Sveriges Lärare avstår från att lämna synpunkter kring förslagen i detta avsnitt.

10. Ramfaktorers påverkan på hur professionsprogrammet kan realiserar och nå legitimitet hos målgrupperna

Sveriges Lärare instämmer i att de ramfaktorer som Skolverket lyfter är av yttersta vikt för professionsprogrammets funktion och legitimitet. Se bilaga för resonemang, förslag och medskick.

11. Rådets roll efter att regeringsredovisningen lämnats

Sveriges Lärare hänvisar till bilagan när det gäller frågor som rör professionsinflytande över programmet.

Stockholm, 8 oktober 2024

Sveriges Lärare

Anna Olskog

Anna Olskog
Förbundsordförande

Johan Linder
Senior utredare

Patrik Ribe
Utredare

Bilaga: Sveriges Lärares förslag till justeringar och kompletteringar av Skolverkets förslag till professionsprogram

I denna bilaga presenterar Sveriges Lärare de viktigaste justeringarna och kompletteringarna som förbundet vill se i Skolverkets förslag till professionsprogram. I bilagan framförs även ett antal andra medskick. Förbundet anser att förändringar behövs för att programmet på både kort och lång sikt ska bli mer funktionellt och uppnå så hög legitimitet som möjligt bland yrkesverkssamma lärare och förskollärare. Sveriges Lärare anser att vissa delar av de föreslagna ändringarna bör kunna genomföras omedelbart, inför att professionsprogrammet träder i kraft 1 september 2025, medan andra förslag till förändringar kan genomföras på några års sikt.

Innehåll i en nationell struktur för kompetensutveckling

Individens behov av kompetensutveckling måste bejakas mer

Som framgår av remissvaret under avsnitt 4 och 5 är Sveriges Lärare kritiskt till en del av de resonemang Skolverket för om vad som bör styra och påverka kompetensutvecklingen inom professionsprogrammet. Sveriges Lärare vill vara tydligt med att förbundet inte kan acceptera ett professionsprogram som ensidigt utgår från att det systematiska kvalitetsarbetet och de "kollektiva behov" som arbetsgivaren identifierat i ett lärarkollegium. Det är lärarens eller förskollärarens behov som ska styra vilken kompetensutveckling som man ska få delta i. På förbundets kongress i maj 2024 antogs bland annat följande skrivning kring professionsprogrammet:

"Lärare och förskollärare måste ges möjlighet till kontinuerlig fördjupning inom sina ämnen (inklusive förskole- och fritidshemspedagogik). Möjligheterna till sådan kompetensutveckling måste i väsentligt högre grad utgå från lärarnas och förskollärarnas egna behov. Sveriges Lärare ska verka för att professionsprogrammet, tillsammans med ett målmedvetet fackligt arbete för att värna och stärka skrivningarna om kompetensutveckling i centrala och lokala avtal, ska bidra till förbättrade möjligheter till ämnesspecifik kompetensutveckling."

För Sveriges Lärare är det självklart att lärare och förskollärare själva vet bäst vilken typ av kompetensutveckling de behöver för att kunna utveckla sin undervisning och därigenom bidra till barns och elevers lärande. Det handlar om tillit till professionen, både som kollektiv och som individer. I olika medlemsundersökningar som Sveriges Lärare och Lärarnas Riksförbund genomfört framgår tydligt att lärare och förskollärare upplever att de i dag i alldeles för låg utsträckning får kompetensutveckling utifrån egenidentifierade behov och att deras möjligheter att själva påverka vilken kompetensutveckling de faktiskt får oftast är begränsade. Om professionsprogrammet ska uppfylla sitt syfte och få legitimitet bland lärare och förskollärare måste denna problematik åtgärdas.

Förslag: Mot bakgrund av ovanstående anser Sveriges Lärare att regeringen redan nu behöver skicka starka styrsignaler till Skolverket om att individens egenidentifierade behov av kompetensutveckling måste ges avgörande betydelse inom professionsprogrammet. Detta är av stor vikt givet att Skolverket redan påbörjat arbetet med att ta fram utkast till föreskrifter men också av betydelse inför de implementeringsinsatser som ska genomföras. Den skollagsändring som träder i kraft hösten 2025 är ett stort steg i rätt riktning men förbundet anser att regeringen behöver ha beredskap att skärpa skollagen om det visar sig att situationen inte förbättras.

Forskarutbildning måste på sikt ingå i huvudmannens ansvar

Forskarutbildning är något som ska premieras i professionsprogrammet, vilket självklart är viktigt om den vetenskapliga grunden i skolan ska kunna stärkas. En brist i den nya

skollagsreglering som gäller kompetensutveckling inom programmet är dock att forskarutbildning inte omfattas av huvudmännens nya ansvar. Det framstår som både märkligt och kontraproduktivt, vilket också Sveriges Lärare påtalat i en skrivelse till Utbildningsutskottet i Sveriges riksdag.

Förslag: Sveriges Lärare uppmanar regeringen att ompröva sin inställning och att återkomma till riksdagen med ett ändringsförslag som gör att även forskarutbildning kan omfattas av den nya skollagsregleringen.

Meriteringsnivåer och villkor för meritering

Ett ytterligare meriteringssteg behöver tillföras

Sveriges Lärare anser att meriteringssystemet behöver kompletteras med ytterligare en meriteringsnivå, vilket i sin tur kräver revideringar av de föreslagna nivåerna. Detta är enligt Sveriges Lärare absolut nödvändigt att genomföra inför att programmet träder i kraft hösten 2025 om förbundet fortsatt ska kunna stå bakom programmet. Förbundet bedömer att trösklarna för att uppnå de föreslagna nivå 1 och 2 är för höga. Det riskerar att leda till att vissa lärarkategorier (främst förskollärare och grundlärare i fritidshem som endast har en utbildning på grundnivå) kommer uppleva att programmet blir otillgängligt och därmed oattraktivt. Av den anledningen är det rimligt att minska kravet på antalet tagna högskolepoäng för nivå 1 och 2. Samtidigt saknas en meriteringsnivå som tydligt premierar de lärare eller förskollärare som vill nå en högre akademisk examen (masterexamen i exempelvis ämnesdidaktik eller speciallärar- och specialpedagogexamen) som kan bidra till ökad undervisningsskicklighet genom fördjupning och/eller specialisering. En sådan ny meriteringsnivå bör därför införas.

Även om den poängmässiga omfattningen skiljer sig mellan en speciallärar- eller specialpedagogexamen och en masterexamen så anser förbundet det högst rimligt att båda likställs i en ny meriteringsnivå 3, givet att båda är etablerade examina på avancerad nivå som innebär en tydlig specialisering eller fördjupning. Behovet av ökade incitament att utbilda fler speciallärare och specialpedagoger måste också beaktas. En ytterligare fördel med den nya meriteringsnivån är att den knyter programmet närmare den redan etablerade akademiska karriär- och examensstrukturen, vilket också lärosätena genom SUHF och Lärarutbildningskonventet har efterfrågat.

Sveriges Lärare anser att det, i likhet med forskarexamen, bör vara möjligt att tillgodoräkna sig en masterexamen inom relevant område även om den fullgjorts innan den behörighetsgivande examen erhållits. Redan yrkesverksamma lärare och förskollärare som har sådana examina som avses i den föreslagna meriteringsnivå 3 ska kunna använda dessa vid ansökan om meritering.

Sammantaget bedömer förbundet att de föreslagna förändringarna kan bidra till att fler lärare och förskollärare kommer att uppleva professionsprogrammet som attraktivt samt att det blir mer realistiskt att man kan delta i programmet. Det är viktigt att systemet blir tydligt och transparent, vilket ett ytterligare meriteringssteg bidrar till. En ny meriteringsnivå enligt förslaget ovan bör rimligen inte leda till några större administrativa kostnader för Skolverket, givet att det som krävs (utöver övriga kriterier) är ett examensbevis. Sveriges Lärare anser att ett ytterligare meriteringssteg bör kunna införas i tid till att professionsprogrammet träder i kraft 2025.

Förslag: Sveriges Lärare föreslår mot bakgrund av ovanstående att meriteringssystemet utökas med en ny nivå 3 och att meriteringsnivå 1 och 2 justeras enligt tabellen nedan:

Meriteringsnivå 1	Meriteringsnivå 2	Meriteringsnivå 3	Meriteringsnivå 4
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

<p>Är legitimerad och yrkesverksam</p> <p>Har varit verksam i yrket i minst 6 år sedan behörighetsgivande examen</p> <p>Har efter behörighetsgivande examen med godkänt resultat genomfört meriterande utbildning om minst 7,5 hp, som utgörs av en av de kurser som Skolverket specifikt anger som villkor för meriteringsnivå 1</p>	<p>Har meriteringsnivå 1</p> <p>Är legitimerad och verksam i yrket</p> <p>Har efter behörighetsgivande examen med godkänt resultat genomfört meriterande utbildning om minst 45 hp på grund- eller avancerad nivå, i enlighet med Skolverkets föreskrifter, varav minst 22,5 hp på avancerad nivå. 7,5 hp utgörs av den obligatoriska uppdragsutbildningen Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)</p> <p>För den som aktivt medverkat i ett praktiska forskningsprojekt och varit medförfattare till en artikel eller rapport, krävs i stället minst 37,5 hp för meritering</p>	<p>Har meriteringsnivå 1</p> <p>Är legitimerad och verksam i yrket</p> <p>Har med godkänt resultat genomfört den obligatoriska uppdragsutbildning Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK) om 7,5 hp</p> <p>Uppfyller minst ett av följande villkor:</p> <p>Har en masterexamen inom något relevant och av Skolverket godkänt område</p> <p>eller</p> <p>Har en speciallärar- eller specialpedagogexamen</p>	<p>Har meriteringsnivå 1</p> <p>Är legitimerad och verksam i yrket</p> <p>Har med godkänt resultat genomfört uppdragsutbildningen Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)</p> <p>Har en examen på forskarnivå</p>
---	---	--	--

En väg för att omhänderta beprövad erfarenhet vid meritering behöver tas fram

I Skolverkets befintliga förslag finns det inget särskilt spår för den beprövade erfarenheten eller liknande, utöver att det förslås krävas att man måste ha arbetat som lärare ett visst antal år innan man kan komma i fråga för nivå 1. Frågan är mycket komplex och har enligt uppgift dryftats ingående inom Rådet för professioner i skolväsendet och även inom förbundet. Skolverkets slutredovisning uttrycker dock en välvillig inställning till att vidareutveckla programmet på sikt för att omhänderta den beprövade erfarenheten, vilket är positivt.

Att lärares och förskollärares beprövade erfarenhet kan tillgodoräknas vid meritering är av vikt för professionsprogrammets legitimitet och ytterst dess syfte att bidra till utveckling av undervisningsskicklighet.

Förslag: Sveriges Lärare anser mot bakgrund av ovanstående att Skolverket, i samarbete med lärosätena och professionsföreträdare, bör ges ett särskilt uppdrag att utarbeta en modell för hur beprövad erfarenhet kan tillgodoräknas. Det är viktigt att en sådan modell utarbetas med gott forskningsstöd utifrån en tydlig definition av beprövad erfarenhet och att man kommer fram till en rimlig och transparent likvärdighet i hur beprövad erfarenhet kan värderas och bedömas i förhållande till tagna högskolepoäng, om det ska kunna ligga till grund för Skolverkets

beslut om en och samma meriteringsnivå. Det är viktigt för att upprätthålla legitimiteten i programmet så att det inte kan uppfattas som att det finns ”enklare” eller ”svårare” vägar att nå meritering. En sådan modell bör också möjliggöra att dokumenterad och kvalitetsssäkrad beprövad erfarenhet kan ligga till grund för validering av reell kompetens och därmed också omvandlas till högskolepoäng. Det sistnämnda kräver också att regeringen ger lärosätena i uppdrag att utveckla sitt arbete med validering och ger dem nödvändiga resurser för att kunna göra detta. Arbetet med att utforma en modell enligt ovan kommer att vara mycket komplext, men bör påbörjas så snart som möjligt och resultatet bör kunna presenteras och beslutas inom några år.

Viktigt att tydliggöra och reglera vad en meritering kan leda till

Regeringen har tidigare aviserat att de statliga karriärstegen ska kopplas till professionsprogrammets meriteringsnivåer, vilket också Skolverket berör i sin slutredovisning. Skolverket tar också upp exempel på vilka typer av uppdrag/roller och arbetsuppgifter som meriterade lärare skulle kunna ansvara för. Sveriges Lärare är positivt till detta men anser att staten behöver gå längre och reglera kopplingen mellan meriteringen och arbetsuppgifter. Det finns i nuläget en risk att lärare och förskollärare kommer att uppleva det som otydligt på vilket sätt en statlig meritering ”lönar sig” i termer av hur det bidrar till att utvecklas i yrket, göra karriär och få en starkare livslöneutveckling.

Förslag: Sveriges Lärare anser mot bakgrund av ovanstående att det behöver utfärdas *statliga föreskrifter eller riktlinjer* som anger vilka typer av roller, befattningar och arbetsuppgifter som bör vara förbehållna meriterade lärare och förskollärare. Det kan också bidra till en bättre och mer differentierad arbetsorganisation inom skolväsendet.

Förbundet är förstas medvetet om att det kommer ta tid innan tillräckligt många hunnit nå olika meriteringssteg och att förutsättningarna att rekrytera, utbilda eller behålla meriterade lärare kommer skilja sig mellan olika skolor och delar av landet. Av den anledningen anser förbundet att det kan vara aktuellt att reglera så att meriterade lärare eller förskollärare har *förtur vid tillsättningen* av tjänster som innehåller sådana roller, befattningar och arbetsuppgifter men att andra legitimerade lärare och förskollärare kan komma i fråga om meriterade ej finns att tillgå.

Lärlönelyftet behöver kopplas till professionsprogrammet

Till skillnad mot för karriärstegsreformen har regeringen inte aviserat på vilket sätt, om något, som Lärlönelyftet (LLL) förhåller sig till professionsprogrammet. Rimligen bör man se till att kraven för att få ta del av LLL likställs med de krav som kommer gälla för att uppnå åtminstone den första meriteringsnivån i professionsprogrammet. Det vore snarast inkonsekvent om inte så skedde, givet att det skulle skapa otydlighet om olika kriterier för uppnådd erfarenhet och skicklighet som tillämpas av staten, särskilt när det övergripande syftet med LLL till största del överensstämmer med professionsprogrammets. Lärare och förskollärare som redan erhållit permanenta lönepåslag via LLL bör självklart inte drabbas av en sådan förändring utan den bör endast tillämpas när nya lönepåslag i framtiden ska delas ut.

Förslag: Sveriges Lärare anser att frågorna kring vad meritering ska leda till, liksom hur karriärstegsreformen och Lärarlönelyftet bör kopplas ihop med meriteringssystemet, kräver viss ytterligare utredning för att säkerställa att förändringarna blir bra och genomförbara. Regeringen måste därför ge en utredare i uppdrag att i samråd med parterna ta fram förslag, inklusive nödvändiga författningsförslag. Ett sådant arbete bör rimligen kunna redovisas senast 2027 och därefter kan ett beslut beredas och fattas. Att en utredning med detta syfte aviseras av regeringen framöver är enligt Sveriges Lärare absolut nödvändigt för att förbundet fortsatt ska kunna stå bakom programmet.

Hur meriteringsvillkoret undervisning av hög kvalitet kan bedömas

Sveriges Lärare anser att bedömningen av detta villkor på sikt måste genomföras kollegialt, där erfarna och skickliga yrkesverksamma lärare och förskollärare samarbetar med företrädare för lärar- och förskolläraryrket. Det vore stärkande för legitimiteten i programmet men kräver mer resurser än vad som nu avsatts. I nuläget accepterar vi dock att en kurs enligt Skolverkets förslag tas fram, givet de bristande förutsättningar som finns i dag i form av lärarbrist och otillräckliga resurser på lärosätena.

Förslag: I utformandet av den kursen (både ramkursen och de lärarkategorispecifika kurserna) måste regeringen i dialog med Skolverket tillse att professionen garanteras ett stort inflytande genom representation i arbetsgrupper liksom via Rådet för professioner i skolväsendet. Utkastet till kursplaner (ramkursplanen) bör också remitteras av Skolverket och lärosätena så att även Sveriges Lärare och andra intressenter ges möjlighet att inkomma med synpunkter.

Rektors inflytande över antagningen behöver begränsas

Förbundet vill framföra att lärares och förskollärares rätt och möjligheter att delta i kursen behöver förstärkas jämfört med Skolverkets förslag. Sveriges Lärare ifrågasätter varför det ska vara ett antagningsvillkor att rektor ska intyga att läraren eller förskolläraren får avsatt tid för att genomföra kursen. Det riskerar försvåra för många att kunna delta om rektor de facto ges mandat att styra över vilka som får eller inte får delta. Det rimmar också illa med den nya skollagsregleringens syfte om att huvudmannen ska ge möjlighet att delta i kompetensutveckling som krävs för meritering i professionsprogrammet. Att lärarna och förskollärarna ges ett stort mandat i detta fall bedömer förbundet vara väldigt viktigt för programmets legitimitet.

Förslag: Förbundet föreslår att ett alternativt antagningsvillkor skulle kunna vara att det ska intygas att läraren eller förskolläraren med god framförhållning har informerat och samrått med rektor kring deltagande i kursen. Förbundet vill också framhålla att det inte bör finnas något hinder för lärare och förskollärare som vill delta i kursen på sin fritid, till exempel via olika distanslösningar. Ett deltagande på fritiden bör självklart inte kräva att något samråd med rektor ägt rum.

Professionen måste få ett starkare inflytande över programmets alla delar

Sveriges Lärare (samt tidigare Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund) har ända sedan idén om professionsprogrammet väcktes krävt att professionen måste få ett avgörande inflytande över professionsprogrammet. Detta har framförts i flera remissvar och skrivelser till regeringen. Helst hade förbundet velat se att en ny självständig professionsmyndighet, med förlaga i exempelvis Skottland, hade inrättats. Rådet för professioner i skolväsendet får dock anses vara ett positivt första steg mot detta slutliga mål.

Sveriges Lärare vill uttrycka sin förvåning över att Skolverkets förslag till de nya samarbetsstrukturer (exempelvis den Nationella arena för samverkan för professionsprogrammet, NASP) som ska hantera professionsprogrammet inte tydligt inkluderar representation från professionen och dess företrädare. Det rimmar illa med programmets syfte. Skolverket och lärosätena kommer att ta många för professionen avgörande beslut kring kursutbud, kursinnehåll och dimensionering, vilket kommer att få stor betydelse för våra medlemmar och deras möjligheter att delta. Det måste finnas goda möjligheter för professionen att framföra tankar och idéer till detta arbete för att säkerställa att professionsprogrammet matchar vad lärare och förskollärare efterfrågar, liksom förutsättningarna att delta.

Förslag: Mot bakgrund av ovanstående anser Sveriges Lärare att regeringen i dialog med Skolverket bör säkerställa att ledamöter som företräder professionen får en permanent representation på alla nivåer i den föreslagna samarbetsstrukturen samt garanteras möjlighet till inflytande. Förbundet bedömer att detta bör kunna göras inför att professionsprogrammet träder i kraft hösten 2025.

Ett nytt statsbidrag behöver införas

För att professionsprogrammet ska bli så attraktivt och funktionellt som möjligt för legitimerade lärare och förskollärare samt deras arbetsgivare behöver statens finansiering av reformen förstärkas. Det handlar främst om att vissa befintliga statsbidrag behöver omstöpas och tydliggöras för att fungera på ett mer ändamålsenligt sätt givet professionsprogrammets syfte samt att nya medel eventuellt behöver tillföras för att möta behovet av statsbidrag som kan ersätta lönekostnader med mera för arbetsgivaren.

I tider av nedskärningar och besparingar i skolan finns en uppenbar risk att många lärare och förskollärare inte kommer kunna delta i fortbildning som leder till meritering om inte staten tillskjuter medel som kan ersätta lönekostnader och andra utgifter som uppstår för arbetsgivarna. Rektorer och huvudmän kommer också att ha starka incitament att inte vilja släppa i väg personalen på fortbildning under arbetstid och/eller styra och begränsa vilka som trots allt får fortbilda sig om det inte finns möjlighet till rimlig ekonomisk täckning. Risken är annars stor att de legitimerade lärarnas och förskollärarnas behov åsidosätts till förmån för vad arbetsgivaren ensidigt anser behövs. Det kan få till följd att endast ett begränsat antal får möjlighet att fortbilda sig inom programmet. Det vore negativt för legitimiteten för hela professionsprogrammet och undergräver dess potentiella kraft att bidra till förbättring av undervisningen i svensk skola och förskola.

Förslag: Sveriges Lärare föreslår att ett nytt statsbidrag för fortbildning inom professionsprogrammet införas. Det är nödvändigt för att kunna säkra att lärare och förskollärare ska ha möjlighet att delta i programmet samtidigt som skolhuvudmännen får en rimlig kompensation från staten. Precis som Skolverket skriver så framstår resursfrågan som kanske den viktigaste ramfaktorn, och en situation med otillräckliga resurser anses kunna medföra stora konsekvenser för lärarkårens tillit till programmet.

Sveriges Lärare har tagit fram underlag som beskriver hur ett nytt statsbidrag kan utformas. Vår bedömning är att statsbidraget för lärare och förskollärares fortbildning bör omstöpas och i framtiden innehålla två distinkta delar:

1. en del som avser fortbildning för legitimerade lärare och förskollärare i syfte att meritera sig inom professionsprogrammet och

2. en del som avser övrig fortbildning för lärare och förskollärare.

För att göra den del av statsbidraget som rör professionsprogrammet så attraktivt som möjligt att nyttja för både arbetsgivare och lärare bör villkoren vara i princip de samma som gällde för Lärarlyftet 1, vilket i sin tur påminde om det gamla så kallade B-avdraget.

Skolhuvudmannen bör kunna betala en ersättning som motsvarar minst 80 procent av lärarens eller förskollärarens lön under den tid som personen studerar och är tjänstledig. Det bör förstås också vara möjligt att studera under arbetstid. Statsbidraget bör motsvara 70 procent av skolhuvudmannens lönekostnader enligt ett av Skolverket beräknat schablonbelopp. Det innebär att individens deltagande i fortbildning samfinansieras av tre parter:

- läraren, som i och med att endast 80 procent av lönen betalas ut under studietiden står för 20 procent av lönekostnaden,
- staten, som i form av statsbidraget står för 56 procent av lönekostnaden (70 procent av 80 procent),
- skolhuvudmannen, som står för de resterande 24 procenten av den totala lönekostnaden.

Bedömningen från Sveriges Lärare är att ett sådant statsbidrag inte behöver kräva att allt för mycket nya resurser, om några, behöver tillföras utan medel finns redan tilldelat till befintliga statsbidrag. Sveriges Lärare kan om så önskas delge Utbildningsdepartement mer detaljerade underlag och beräkningar kring ett nytt statsbidrag.

En väl genomförd implementering är viktig

Sveriges Lärare vill framföra att regeringen behöver försäkra sig om att Skolverkets implementering av reformen blir gedigen. Det kommer behövas stora mängder av både översiktlig och mer detaljerad och målgruppsanpassad information. Olika lärarkategorier kommer behöva få en klar bild av vilka möjligheter programmet erbjuder för just dem, vilka rättigheter de har och vad de behöver tänka på givet deras olika utbildningsbakgrund.

Skolverket för i och för sig ett resonemang i redovisningen kring vikten av en god implementering för att bidra till acceptans och kännedom, men har i skrivande stund inte presenterat några närmare planer för hur det ska gå till. En viktig del i implementeringen blir att klargöra vilka rättigheter gentemot arbetsgivaren en lärare eller förskollärare har när det gäller att få delta i kompetensutveckling. I Skolverkets redovisning framstår det som att myndigheten lutar åt en tolkning till förmån för arbetsgivaren, vilket vore olyckligt i förhållande till professionens och facket förväntningar.

Förslag: Förbundet vill uppmana regeringen att signalera till Skolverket att en uttolkning av den nya skollagsregleringen inte ensidigt får signalera att arbetsgivaren har någon form av absolut vetorätt gentemot lärarna och förskollärarna. Givet de uppskattade årliga volymer av lärare och förskollärare som kan antas delta i fortbildning (främst på deltid och på distans), är det svårt att se att detta inte skulle kunna hanteras i verksamheterna av ansvarsfulla arbetsgivare och rektorer som ser till att planera och organisera arbetet på ett bra sätt i dialog med lärarna.